

УДК 796.077.5:378.016

DOI: 10.26565/2227-8877-2021-94-08

Аспекти формування мовної культури як складової професійної культури майбутніх фахівців

Гнатенко К. В.

старший викладач кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури; e-mail: malekk26@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5329-7846>;

GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?view_op=new_articles&hl=ru&imq=Katherine+Gnatenko#;
(Харків)

Статтю присвячено вивченню проблеми формування мовної компетенції як невід'ємної частини мовної культури майбутніх викладачів фізичної культури та тренерів на шляху формування їх професійної культури під час навчального процесу у закладі вищої освіти. Автор констатує глобалізацію підходу до використання можливостей освітнього процесу, а саме підвищення професійної культури, розкриває зміст понять «мовна компетенція», «мовна культура», «професійна культура» та «професійна культура викладача фізичної культури». В статті проведено аналіз останніх досліджень, щодо змісту цих понять. Проаналізовано тісний зв'язок зазначених понять, їх вплив одне на одне та взаємодія з поняттям «роль викладача фізичної культури». Розглянуто обумовленість цих складових культурологічною моделлю змісту освіти. Враховуючи дані останніх досліджень, зроблено висновок, що проблема може бути вирішена в рамках комплексного підходу до формування риторичної компетенції. Проведено анкетування з метою виявлення оціночного рівня сформованості мовної культури студентами навчального закладу вищої освіти. Виявлено, що питання, які пов'язані з вмінням публічно виступати та розуміти причини виникнення комунікативних бар'єрів, вмінням аргументовано переконувати, визнавати свої помилки і приймати іншу точку зору, були оцінені студентами низькими балами під час анкетування. Це є свідченням про відчуття студентами низького рівня сформованості мовної культури, що матиме негативний вплив на формування професійної культури майбутніх фахівців галузі спорту. Зроблено висновок, що освідомлення цієї проблеми має призвести до переосмислення методів формування мовної компетентності під час навчального процесу в закладах вищої освіти.

Ключові слова: мовна компетенція, мовна культура, мовна культура майбутніх фахівців, професійна культура, професійна культура викладача фізичного виховання.

Gnatenko K. Aspects of language culture formation as a component of professional culture of future specialists. The article is devoted to the study of the problem of formation of language competence as an integral part of the language culture of future physical education teachers and trainers on the way to the formation of their professional culture during the educational process in the higher educational establishment. The author states the globalization of the approach to the use of educational opportunities, namely the improvement of professional culture, reveals the meaning of the concepts "language competence," "language culture," "professional culture" and "professional culture of a physical education teacher." The article analyzes the latest research on the content of these concepts. The close connection of these concepts, their influence on each other and interaction with the concept of "the role of a physical education teacher" are analyzed. The conditionality of these components by the culturological model of the content of education is considered. Given the data of recent studies, it is concluded that the problem can be solved within a comprehensive approach to the formation of rhetorical competence. A questionnaire was conducted to identify the estimated level of language culture formation by students of higher education. It was found that issues related to the ability to speak publicly and understand the causes of communication barriers, the ability to persuade, admitting their mistakes and accepting a different point of view were assessed by students with low scores during the questionnaire. This is evidence of students' feeling of a low level of language culture, which will have a negative impact on the formation of professional culture of future sports professionals. It is concluded that awareness of this problem should lead to a rethinking of methods of forming language competence during the educational process in higher education institutions.

Key words: language competence, language culture, language culture of future specialists, professional culture, professional culture of a physical education teacher.

1. ВСТУП

Глобальні суспільні зміни сучасної української освіти, спрямовані на розвиток професійної культури та здібностей студентів до майбутньої професійної діяльності, на посилення значення рівня підготовки майбутніх фахівців та процес формування суспільного сприйняття та освідомлення освіти за європейськими стандартами вимагають удосконалення та поєднання систем підготовки майбутніх фахівців з модернізацією освітнього процесу закладів вищої освіти. Обумовленні тенденції наполягають та посилюють значення мобільності здобувачів освіти та готовності до самостійного мислення та професійного саморозвитку, включаючи глобалізацію підходу до використання можливостей освітнього процесу, а саме підвищення професійної культури, можливість продовжувати та отримувати другу освіту як в Україні, так і в інших країнах, працевлаштовуватись за обраним напрямком та стажуватись за кордоном, під час навчання у закладах вищої освіти.

Мета. Проте проблема формування риторичної компетенції студентів-нефілологів у вищому навчальному закладі недостатньо вивчена: навчання мовним дисциплінам студентів спортивних факультетів не було предметом спеціального дослідження; педагогічна риторика розглядалася поза системою методичних та психолого-педагогічних дисциплін; існуючі програми та посібники не орієнтовані на взаємодію з предметними методиками та на формування й розвиток високого рівня риторичної компетенції та мовної культури студентів, що також має негативний вплив на розвиток професійної культури майбутніх фахівців. Саме це й зумовило мету нашого дослідження.

Актуальність. Саме такі тенденції сучасної освіти зумовлюють акцентування на загальній культурі майбутніх викладачів фізичного виховання і спорту та актуалізують вагомість значення професійної культури фахівців спортивної галузі.

Актуальність дослідження визначається необхідністю поглибленого вивчення, наукового осмислення еволюції поняття «мовна культура», «мовна компетенція» та «риторична компетенція викладача» та аналізу практичних аспектів їх формування у рамках навчального процесу професійної освіти.

Роль викладача фізичного виховання та його місця в життєдіяльності нових поколінь українців з суспільної, педагогічної, світоглядної, культурної, психофізіологічної, державної та багатьох інших точок зору мають виключний та незамінний характер, а дослідження сфери професійної освіти майбутніх викладачів фізичного виховання і спорту визначаємо такою, що має актуально-перспективний характер [6].

Поняття культури є дуже багатозначним. Сьогодні існує понад сотні визначень культури. Більшість суспільства визнає загальне значення

цього поняття: «культура» походить від латинського «cultura» – «обробіток, виховання, освіта, розвиток, шанування».

Під культурою розуміють комплекс знань, вірувань, мистецтв, законів, моралі, звичаїв та інших здібностей і звичок, набутих людиною як членом суспільства [11]. Культуру сприймають як систему зберігання і передачі соціального досвіду, основу якого становить досягнутий суспільством рівень розвитку сутнісних сил людини [4, с. 196]. П. Гуревич розкриває поняття «культура» як сукупність матеріальних і духовних цінностей, що відображають активну творчу діяльність людей в освоєнні світу у ході історичного розвитку суспільства [3].

Розглядаючи зміст багатогранного поняття «культури», її місця, ролі та сприйняття в суспільстві, можна виділити основні взаємопов'язані сторони та аспекти:

- культура – народжене соціумом, властиве суспільству соціальне явище, що відображає його якісну характеристику та збагачує духовне життя людини;

- культура допомагає людині не тільки пізнати та прийняти світ й саму себе, але й визначити своє місце в світі та світоглядні пріоритети;

- культура постає процесом творчої діяльності особистості, спрямованої на пізнання навколишнього світу і самої людини у цьому світі, на отримання об'єктивної і достовірної інформації про світ, де важливу роль надано науці та мистецтву;

- культура є сутністю досягнутих людиною у процесі освоєння світу матеріальних і духовних цінностей, а також відповідних ціннісних пріоритетів, установок та орієнтацій людини в світі;

- культура, надаючи необхідні для орієнтації людини у світі норми поведінки та оцінки, забезпечує регулювання соціальних відносин людей [12, с. 37–38].

Підсумовуючи проаналізоване можемо акцентувати увагу на більш вузькому розумінню культури як загальної сукупності всіх матеріальних і духовно-моральних цінностей, накопичених суспільством, а також сукупності всіх видів і способів опанованої діяльності людини щодо їх освоєння, збереження, творення і поширення в суспільстві.

Культурологічною моделлю змісту освіти займалися такі науковці, як Н. В. Бордовська, С. І. Гессен, І. А. Зязюн, І. Ф. Ісаєв, І. Я. Лернер, О. П. Рудницька та інші. При складанні безпосередньо змісту освіти культурологічний підхід розцінюється як реалізація гуманістичної установки в розумінні соціальної функції людини, яка передбачає додання до контексту змісту освіти структури культури в різних її проявах, насамперед духовної культури [7, с. 45–55].

О. Рудницька наголошує на глибинному зв'язку культури і освіти, культуро-відповідності освіти, що полягає в опануванні суб'єктами навчально-виховного процесу знаннями на рівні сучасних досягнень

культури; розумінні її ролі у життєдіяльності суспільства і кожної людини; реалізації педагогічного впливу; формуванні креативних здібностей, світоглядної позиції, здатності до морально-естетичного самовдосконалення, а також на тому, що завданням освіти, як загальної, так і професійної, є залучення людини до культурних цінностей [9].

Аналізуючи вище сказане, можемо окреслити культурологічний підхід баченням освіти як феномена культури; культурологічний підхід стає найважливішою умовою розвитку освіти і засобом реалізації ідеї її гуманізації; наближення освіти до людини через культуру; визнання підходу вирішальним фактором розвитку професійно-особистісних якостей; єдність аксіології і культурної антропології для забезпечення комплексності наукового підходу [5].

Багато роботи здійснено науковцями по визначенню та чіткому тлумаченню концепції культурологічних основ цілісності змісту освіти. Отже, за їх думкою, вона базується на тотожності систем освіти і культури, відображеної у моделі гуманітарної культурно-освітньої системи. Цілісність змісту освіти вбачається в єдності наступних аспектів: культурологічній сутності змісту освіти, культурологічно-особистісного підходу до творення змісту освіти [2, с. 28–33].

Змісту поняття «професійної культури» було присвячено багато досліджень науковців протягом багатьох десятиліть. Серед сучасних дослідників зазначену проблему вивчали Т. В. Бабенко, О. А. Бондаренко, О. П. Власюк, О. М. Гомонюк, А. В. Горбачова, А. С. Ковальова, І. В. Кришень, І. Ю. Кузнецова, А. М. Кухарчук, Н. М. Миколаєнко, Л. А. Никифорова, І. С. Сабатовська, Д. В. Сичов, С. Є. Трегуб, Л. М. Фільштейн, С. Чорна, А. Б. Широкова та ін.

«В другій половині ХХ ст. професійна культура (як частина загальної культури) вже розглядається не тільки як форма людської діяльності, але і як найважливіший аспект життєдіяльності особистості, як соціальна діяльність, що складається із взаємозалежних цілісних феноменів, які не зводяться лише до певного комплексу знань, умінь і навичок» [9, с. 206–214].

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єктом став процес формування мовної культури як складової професійної культури у майбутніх викладачів фізичної культури та тренерів.

Предметом було обрано критерії та чинники формування мовної компетенції студентів під час освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Методами, що їх було використано під час дослідження, нами було обрано анкетування студентів 1-го, 3-го курсів та студентів магістратури.

Професійна культура є однією з невід'ємних соціокультурних одиниць, що сприяють становленню

майбутнього фахівця. Будучи вагомим складовою загальної культури, професійна культура будь-якого майбутнього фахівця складається з загальноприйнятих духовно-моральних установок, норм і правил, пріоритетів, соціальних ролей, а також шляхів взаємодії фахівця як одного із суб'єктів певної суспільної системи, до якої він належить.

Однак загальну культуру чітко відрізняють певні загальні норми і стандарти життєдіяльності людей незалежно від їх напрямку діяльності. Натомість професійну культуру жорстко обмежують норми і стандарти та положення, тісно зв'язані з напрямком діяльності і специфічної взаємодії, особливо з фаховою приналежністю до певного професійного соціуму.

Отже, професійна культура зумовлює наявність або безпосереднє набуття необхідного рівня виконання професійних функцій та можливість подальшого самовдосконалення фахівця будь-якої сфери діяльності. Вона обумовлена єдністю особистісних та професійних якостей людини, рівнем володіння особистістю певними досягненнями й фаховими компетенціями, соціально-професійною мобільністю та здатністю пристосовуватись до нових умов, що сприяє соціальному й духовному розвитку.

Здійснюючи аналіз другої складової поняття професійна культура, «професії», зазначимо, що в перекладі з латинської вона означає «заняття, робота». В якості основних складових одиниць професії вчені відокремлюють спеціалізацію, а саме відділення від інших видів діяльності в рамках поділу праці, досить тривале застосування усталеного способу виконання певних, обумовлених фаховим напрямком, завдань, а також джерело доходу, що забезпечуватиме існування людини.

Отже, на підставі вище зазначеного, можемо виокремити, що під професійною культурою майбутнього викладача найчастіше розуміють певний рівень володіння загальним педагогічним досвідом людства, ступінь досконалості викладача в педагогічній практиці, цілісне особистісне утворення, сутністю якого є взаємозв'язок структурних та функціональних складових особистості, що знаходиться в постійному розвитку і проявляється в професійно-педагогічній діяльності, передбачає наявність певної міри психолого-педагогічної підготовки, особистісних якостей та установок, творчого характеру діяльності за фаховим напрямком, високої ціннісної зумовленості обов'язків викладача.

Зарубіжні науковці наголошують на тому, що викладачі, які мають належний рівень сформованості професійної культури отримують набагато більше морального, духовного та загального задоволення від своєї роботи, на відміну від колег з недостатнім рівнем професійної культури.

Для професійної культури майбутніх фахівців спортивної галузі суттєві певні морально-вольові якості, обумовлені сферою спорту, постають без-

посередньою та безперечною основою професійної етики.

Викладач фізичного виховання, уособлюючи одиницю професійної діяльності у спорті, покликаний володіти певною сукупністю ціннісних орієнтирів, мотивів та пріоритетів, які необхідні для комунікації, взаємодії, підтримки та гідного функціонування в професійній сфері, визначаючи своєю метою не тільки досягнення високих результатів, а й підтримку та охорону здоров'я своїх учнів, мотивування до заняття фізичною культурою та загального зв'язку «школяр-спорт-здорова нація».

Вищій школі у спортивній сфері та галузі здоров'я людини необхідно виховувати спеціалістів, що будуть готові та прагнутимуть різноманітної творчої діяльності: професійної, суспільної, політичної та соціокультурної, забезпечувати як знаннями певної галузі і обсягу, так й закласти фундаментальну основу соціальної та культурної ініціативи, здатності майбутніх викладачів фізичного виховання працювати зі своїми учнями і для учнів.

Саме сприйняття майбутніми викладачами фізичної культури освіти та виховання, як пріоритетної прагматичної цінності, дозволяє розглядати зміст освіти та виховання особистості як основні напрямки формування професійної культури майбутніх фахівців спортивної галузі та, на самперед, викладачів.

Разом з тим існує думка, що поза увагою досліджень залишаються проблеми підвищення якості навчального процесу та особливості певної підготовки майбутнього викладача галузі спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

В цілому розуміння вченими якості вищої освіти та її акцентів в останні роки окреслюється можливістю випускника закладу вищої освіти адаптуватися в новому професійному та соціальному середовищі, творчо використовувати когнітивні й особистісні здібності при вирішенні життєвих і професійних завдань, самостійно здобувати нові знання, творчо мислити, мати відповідальну громадянську позицію, духовність, загальну і професійну культуру.

Особливу увагу слід приділити визначенню якості вищої освіти результатами навчання, які конкретизуються в освітніх стандартах, кваліфікаційних вимогах і програмах підготовки фахівців. Однак ці результати потрібно конкретизувати для всіх суб'єктів освітнього процесу, бо студентам потрібно усвідомлювати, який розвиток їх сил і здібностей відбудеться, які вони матимуть перспективи професійної реалізації, а роботодавцю потрібно розуміти, наскільки компетентного фахівця і в яких сферах знань він отримає. Саме з огляду на це дуже важливим є розуміння та виокремлення значення та ролі викладача фізичного виховання.

У багатогранній діяльності вчителя фізичної культури, як і багатьох інших вчителів, виділяють чотири основні функції педагогічної діяльності: конструктивну, комунікативну, організаторську і

пізнавальну. Вони сприймаються в єдності. Однак очікувано, що у викладача фізичної культури вони розкриваються у своєрідному руслі, хоча і переключуються з іншими фахівцями освіти.

Професійна культура викладача фізичного виховання – це процес керування навчальним процесом, практичними діями, надання своїм вихованцям необхідних знань, прищеплення навички культурної поведінки, формування і розвитку контактів між вихованцем та викладачем, який породжується потребами спільної діяльності.

Важливу роль у цьому процесі відіграє етика спілкування, висока мовна культура майбутнього тренера або викладача фізичної культури, яка сприяє розумінню, складанню діалогу, встановленню довірливих, доброзичливих відносин з учнями.

Недостатній рівень мовної культури тренерів та викладачів фізичної культури, невміння налагоджувати взаємовідносини зі своїми вихованцями, їх батьками, працівниками спортивної школи або клубу є показником низького рівня професіоналізму фахівця.

Тверде знання правил використання як рідної, так і іноземної мови дає можливість викладачу фізичної культури правильно висловлювати свої думки, надає його мові стрункий, осмислений характер, що полегшує учням сприймати і розуміти навчальний матеріал, команди та інші завдання під час занять спортом. Культура мови – це грамотність побудови фраз та словниковий запас. Словникове багатство сприяє образності мови, а через неї – і виразності. Вдале застосування прислів'їв, приказок, крилатих висловів, метафор, гіпербол робить мову вчителя фізичної культури емоційною, піднімає настрій учнів. Звичайно, користуватися треба тільки тими мовними засобами, які доступні розумінню вихованців певного віку.

Тому вважаємо за потрібне звернутися до такої науки як риторика. Саме риторика перетворює особистість через слово: адже мова, здатність і вміння говорити висвічує людину як особистість, відображає її погляди, її моральний потенціал та ціннісні орієнтирів. Недарма в одному з визначень йдеться, що «риторика – це наука про виховання громадянина своєї країни».

Ми спостерігаємо це на прикладі політичної сфери, де від вміння висловлюватися, опонувати, знаходити допустимі компроміси, вступати в діалог залежить рішення багатьох важливих питань для кожного суб'єкту навчального процесу. Вчити всього цього майбутніх фахівців необхідно під час освітнього процесу в закладах вищої освіти, адже саме тут формується мовна і риторична культура майбутніх викладачів, політиків, тренерів, юристів, журналістів, менеджерів – тих професій, які пов'язані зі сферою спілкування.

Важливе безперервне засвоєння теоретичних знань, накопичених цієї древньою наукою.

Риторичні знання дозволяють грамотно вибудувати мовленнєвий твір з точки зору ораторської мети. Орієнтованість на мету мовлення визначає цілу низку правил, якими повинен керуватися викладач при різного роду виступах перед вихованцями. Грамотний виступ викладача фізичної культури передбачає вміння викласти матеріал згідно його характеру, теми, аргументації та заохочення. Риторика вчить висловлюватися ясно й чітко.

При цьому викладач повинен дбати про чистоту, правильність, логічність, точність та виразність своєї промови. Важливе вміння оцінювати ситуацію і тип аудиторії, будь то вихованці, чи їх батьки, чи учасники змагань тощо; враховувати їх особливості та інтереси; вміти використовувати прийоми залучення уваги слухачів. Влучний виступ – це гармонійне поєднання його змісту і форми, вміння володіти собою, бути в постійній взаємодії з аудиторією, донести до слухачів моральний та глибинний зміст.

Навчання мовної майстерності відбувається в реальній практичній діяльності: в постійних виступах, самоаналізі, аналізі риторичних виступів інших викладачів.

Таким чином, навчання риториці дозволяє формувати високу культуру спілкування як в публічній сфері, так і в міжособистісному спілкуванні. Вчитель, підвищуючи свою мовну і риторичну грамотність, сприяє становленню громадянської позиції учня, збагачує його духовно.

Сформованість компетенцій з риторичною змістовною складовою у випускників передбачає, в першу чергу, вміння спілкуватися, вміння взаємодіяти, вміння вибудувати довірчі відносини, вміння здійснювати обмін інформацією в процесі соціальної взаємодії, готовність до міжособистісної комунікації, вміння публічно виступати, розуміння причин виникнення комунікативних бар'єрів, вміння хронологічно мислити категоріями минулого-теперішнього-майбутнього, вміння структурувати потік подій; націленість на самовдосконалення; вміння аргументувати свою відповідь і інтерпретувати отриманий результат; вміння працювати в групі, класі; вміння аргументовано переконувати; визнавати свої помилки і приймати чужу точку зору; вміння як керувати, так і підкорятися в залежності від поставленого перед колективом завдання; вміння управляти своїми емоціями і абстрагуватися від особистих симпатій / антипатій; вміння взаємодіяти; знати пізнавальні психічні процеси; типи характерів і темпераментів, методи саморегуляції; етичних норм поведінки; види і стилі спілкування; види бар'єрів спілкування; види ділових конфліктів (міжособистісних) і методи їх вирішення; стратегії і тактики спілкування; вміння усвідомлено орієнтуватися на інших; створювати загальне смислове поле; знаходити схоже бачення задач; вміти здійснювати самоконтроль.

Проведений нами аналіз вище зазначеного допоміг нам розробити анкету на рівень сформова-

ності риторичної складової комунікативної компетенції у студентів закладу вищої освіти. Анкету було запропоновано студентам 1-го і 3-го курсів та магістрам Харківської державної академії фізичної культури.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналізуючи отриманні дані анкетування ми дійшли наступних висновків: студенти 1-го курсу оцінювали свої вміння публічно виступати та розуміти причини виникнення комунікативних бар'єрів дуже низькими балами, а отже відчували недостатню кількість теоретичних знань та практичних занять для опрацювання цих вмінь та навичок; студенти 3-го курсу з цих питань оцінювали себе трохи вище, але свої вміння аргументовано переконувати, визнавати свої помилки і приймати іншу точку зору вони оцінювали дуже низькими балами, що свідчить про недостатню кількість практичних занять з метою опанування такими навичками; студенти магістратури з питань вміння публічно виступати, вміння аргументовано переконувати, визнавати свої помилки і приймати іншу точку зору, вміння керувати вихованцями оцінювали середньо-задовільними балами, а вміння подолання бар'єрів спілкування, розв'язання ділових конфліктів оцінювали як незадовільний рівень. Все це дозволило виокремити недостатність практики з риторики та теорії комунікації та вбачати перспективою подальшої дослідницької роботи у напрямку розвитку та формування мовної культури як складової загальної професійної культури майбутніх фахівців галузі спорту.

Розширення циклу дисциплін області теорії і практики комунікації в освітніх програмах дозволило би студентам отримати повний обсяг знань, необхідний для формування як їх мовної, так і професійної культури та подальшої професійної діяльності.

Результат такої підготовки майбутнього фахівця розширює можливості і сферу працевлаштування випускників. Сформованість компетенцій риторичної (комунікативної) спрямованості забезпечує молодого фахівця гармонійним входженням до нового колективу, компенсує проблеми адаптації та соціалізації в умовах початку професійної реалізації, крім того, є відповіддю державної вищої школи на запит роботодавця та ринку праці [1, с. 57–60]. Компетенція виступає новим типом цілепокладання, означає рух від суто академічних норм, оцінок до зовнішнього оцінювання професійної та соціальної підготовленості випускників (з орієнтацією на її ринкову вартість).

Помічається тенденція освітнього процесу навчальних закладів вищої освіти навчання студентів в більшій мірі знанням, методам та навичкам, а не орієнтації на цінності як переважну складову сучасної освіти в сфері спорту.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, зауважи-мо, що професійно-навчальний освітній процес у галузі спорту є цілісною системою підготовки професійних педагогічних кадрів, не тільки вчителів фізичного виховання і спорту, а й тренерів з певної галузі спорту, з метою їх працевлаштування як в загальноосвітніх школах, так і в інших навчально-виховних закладах різних напрямків та спеціалізацій, коледжах, академіях, університетах, спортивних школах і клубах. Тобто, в широкому значенні це – підготовка педагогічних і науково-педагогічних

кадрів для навчальних закладів різних типів. Такий освітній процес спрямовано саме на підготовку викладачів фізичного виховання з високим рівнем мовної та професійної компетентності та культури, заснованої на інноваціях у науці, методах та методиках, прийомах, сучасних спеціальних знаннях певного напрямку; з високим рівнем педагогічної та комунікативної компетентності, критичного та творчого мислення, здатності застосовувати наукові надбання на практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславская, В. В. (2016). *Модели образовательного развития: сценарнокоммуникативная геопедагогика*, Education & Science: материалы междунар. науч.-практ. конф. для работников науки и образования, 57–60.
2. Галицька, М. М. (2013). «Культура» та «освіта»: взаємозумовленість понять *Педагогічний процес: теорія і практика*, 4, 28–33.
3. Гуревич, П. (2005). *Культурология*. Москва: Искусство.
4. Конев, В. А. (1998). *Онтология культуры. Избранные работы*. Самара: Самарский университет.
5. Kovalenko, J., Gnatenko, K., Fedorenko, O., Karpets, L., & Kovalenko, R. (2021). Formation of Vocational Competence of Future Specialists in Physical Education and Sports. *Pedagogika*, 140(4), 220–236.
6. Костікова, І. І. (2006). Використання методів педагогічного дослідження у процесі підготовки майбутнього вчителя. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2. Відновлено з <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2006.187070>
7. Кремень, В. Г. (2012). Духовність і культура суспільства визначаються розвитком освіти. *Вища педагогічна школа СПВ. Університет в Б'ялостоці*, 45–55.
8. Николаева, С. Ю. (2015). *Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах*. Київ: Ленвіт.
9. Рудницька, О. П. (2005). *Педагогіка: загальна і мистецька*. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан.
10. Сабатовская, И. С. (2002). Проблема профессиональной культуры в современной отечественной социологической литературе. *Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. Укр. Акад.»*, 9, 206–214.
11. Семёнов, Ю. И. & Тайлор, Э. (1998). *Культурология. XX век: Энциклопедия*. (Т. 2). Санкт-Петербург: Университетская Книга.
12. Філіпчук, Г. Г. (2007). Культурологічна основа сучасної освіти. *Педагогічна і психологічна науки в Україні (до 15-річчя АПН України)*. (Т. 2.). Київ: Педагогічна думка, 37–45.

REFERENCES

1. Boguslavskaya, V. V. (2016). *Modely` obrazovatel`nogo razvy`ty`ya: scenarnokommuny`katty`vnaya geopedagogy`ka [Models of educational development: Scenario-communicative geopedagogy]*, Proc. of the intern. sci.-pract. conf. "Education & Science" for education instructors. (pp. 57–60). (in Russian)
2. Filipchuk, G. G. (2007). *Kul`turologichna osnova suchasnoyi osvity` [The culturological basis of the modern education]. Pedagogichna i psy`xologichna nauky` v Ukraini (do 15 richchya APN Ukrainy)` [Pedagogical and psychological science in Ukraine (15 anniversary of Ukraine's APN)]. (Vol. 2). Kyiv: Pedagogichna dumka, 37–45. (in Ukrainian)*
3. Galytska, M. M. (2013). "Kul`tura" ta "osvita": vzayemozumovlenist` ponyat` ["Culture" and "education": the interconnection of the meanings]. *Pedagogichny`j proces: teoriya i prakty`ka [Pedagogical process: theory and practice]*, 4, 28–33. (in Ukrainian)
4. Gurevy`ch, P. (2005). *Kul`turology`ya [Culturology]*. Moskva: Iscustvo. (in Russian)
5. Konev, V. A. (1998). *Ontology`ya kul`tury` [Ontology of culture]*. Samara: Samarsky universitet Publ. (in Russian)
6. Kostikova, I. I. (2006). *Vy`kory`stannya metodiv pedagogichnogo doslidzhennya u procesi pidgotovky` majbutn`ogo vchy`telya [The use of methods of pedagogical research in the process of training future teachers]. Zbirny`k naukovy`x prac` Umans`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu [Uman state pedagogical university synopsys]*, 2. Retrieved from <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2006.187070>. (in Ukrainian)
7. Kovalenko, J., Gnatenko, K., Fedorenko, O., Karpets, L., & Kovalenko, R. (2021). Formation of Vocational Competence of Future Specialists in Physical Education and Sports. *Pedagogika [Pedagogics]*, 140(4), 220–236. Scopus.
8. Kremen`, V. G. (2012). *Duxovnist` i kul`tura suspil`stva vy`znachayut`sya rozvy`tkom osvity` [The spirituality and culture of society are determined by the development of education]. Vy`shha pedagogichna shkola SPV. Universy`tet v B`yalostoci [Higher pedagogical school SPV. University in Bialostock]*, 45–55. (in Ukrainian)

9. Nikolaieva, S. Yu. (2003). *Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [Pan-European recommendations for language education: study, teaching, evaluation]*. Kyiv: Lentvint. (in Ukrainian)
10. Rudny`cz`ka, O. P. (2005). *Pedagogika: zagal`na i my`stecz`ka [Pedagogy: general and artistic]*. Ternopil': Navchal'na knyga-Bogdan. (in Ukrainian)
11. Sabatovskaya, Y. S. (2002). Problema professy`onal`noj kul`tury v sovremennoj otechestvennoj socy`ology`cheskoj ly`terature [The problem of professional culture in modern Russian sociological literature]. *Vcheni zap. Khark. gumanit. un-tu "Nar. ukr. akad."* [Research bulletin of Kharkiv university of humanities "People's Ukrainian Academy"], 9, 206–214. (in Russian)
12. Semionov, Yu. Y., & Tajlor, E. (1998). *Kul`turology`ya. XX vek [Culturology]*. (Vol. 2). (in Russian)

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Kateryna Gnatenko – Senior Lecturer at the Department of Ukrainian and Foreign Languages of Kharkiv State Academy of Physical Culture; e-mail: malekk26@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5329-7846>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?view_op=new_articles&hl=ru&imq=Katherine+Gnatenko#